

IV. PRZEGLĄD PIŚMIENNICTWA

Przegląd polskich opracowań naukowych

Ewa Kowalewska, Dominika Trzeszczoń, *Egzekucja sądowa z rachunku bankowego ze szczególnym uwzględnieniem prawa bankowego*, Wydawnictwo Currenda, Sopot 2024, ss. 138, ISBN: 978-83-65966-75-9

Prezentowana publikacja obejmuje zagadnienie dotyczące egzekucji sądowej z rachunku bankowego ze szczególnym uwzględnieniem prawa bankowego. Niewątpliwie stanowi ona wartościowe i oryginalne opracowanie określonego pola badawczego, ponieważ egzekucja wierzytelności pieniężnych z rachunku bankowego dotyczy szczególnego rodzaju wierzytelności.

Książka składa się z *Wprowadzenia*, trzech rozdziałów podzielonych na podrozdziały oraz *Zakończenia*.

Książkę otwiera dość obszerne *Wprowadzenie*, składające się z trzech części odnoszących się do: (1) założeń ogólnych, (2) przyjętej metodologii badań, (3) układu i struktury monografii. W ramach założeń ogólnych przyjęto, że „[w] Kodeksie postępowania cywilnego przewidziano kilka sposobów egzekucji świadczeń pieniężnych. Z uwagi na tematykę niniejszej pracy (poruszone w niej zagadnienia) analizie poddano obowiązujące regulacje prawne dotyczące egzekucji z rachunku bankowego” (s. 9). Dodatkowo Autorki wskazują, że zagadnienie egzekucji komorniczej z rachunku bankowego oparto przede wszystkim na pogłębionej analizie ustawy – Prawo bankowe (u.p.b.), tak w zakresie umów rachunku bankowego, roli banku w procesie egzekucji wierzytelności, jak i szczególnych regulacji dotyczących wyłączeń spod egzekucji i przywileju egzekucyjnego. Zauważają także zjawisko inferencji norm prawa materialnego (chodzi tu o prawo bankowe) z normami cywilnego prawa procesowego (k.p.c.). Dalsze wywody zawarte w tym fragmencie dotyczą czynności bankowych ze szczególnym uwzględnieniem stosunków umownych między bankiem a klientem, w których bank oferuje swoje usługi, a klient jest usługobiorcą banku. Ważne znaczenie ma tu wątek nawiązania do nauk ekonomicznych, zwłaszcza w kontekście przytoczonej literatury przedmiotu. Kolejna część *Wprowadzenia* to przyjęta metodologia badań. Celem badań przeprowadzonych przez Autorki jest identyfikacja obowiązujących zasad egzekucji komorniczej wierzytelności z rachunku bankowego w ujęciu ogólnym poprzez analizę regulacji prawnych. Z kolei postawionymi w pracy pytaniami badawczymi są: „Jak należy ocenić zakres egzekucji wierzytelności z rachunku bankowego? W jakim

zakresie środki na rachunkach bankowych są chronione przed komorniczym zajęciem? W jakim zakresie dochodzi do inferencji norm prawa materialnego (u.p.b.) i prawa procesowego (k.p.c.)?” (s. 13). Natomiast metody badawcze wykorzystane w monografii to: (1) metoda dogmatyczno-prawna, (2) metoda socjologicznego badania prawa i (3) metoda analizy. Warto podkreślić, że chociaż egzekucja z rachunku bankowego była już przedmiotem opracowań naukowych, to prezentowana książka przedstawia analizy z jednoczesnym uwzględnieniem regulacji prawnych dotyczących zarówno prawa bankowego, jak i k.p.c. Jeżeli chodzi o trzeci fragment *Wprowadzenia*, to Autorki pokrótce opisują w nim każdy z rozdziałów. Warto dodać, że wywody zawarte w książce przedstawiają stan prawny obowiązujący na dzień 30 listopada 2023 r. w powiązaniu z przyjętą metodologią badań.

Rozdział pierwszy nosi tytuł *Cele i zasady egzekucji komorniczej*. W ramach swobodnego wprowadzenia w pierwszej kolejności odniesiono się w nim do przedmiotu i zakresu egzekucji z rachunku bankowego. Doprecyzowano, że „[p]rzedmiotem egzekucji z rachunku bankowego jest wierzytelność z tytułu zawartej umowy o prowadzenie rachunku bankowego. Na tle tego sformułowania należy zwrócić uwagę na trzy zagadnienia: (1) rachunek bankowy, (2) umowa rachunku bankowego oraz (3) wierzytelność z tytułu rachunku bankowego” (s. 17). Adresatów monografii zainteresują ciekawie poprowadzone w tym zakresie wywody dotyczące powyższych trzech elementów (Autorki omawiają tu takie pojęcia, jak „rachunek bankowy”, „konto”, „posiadacz rachunku”, czy „umowa rachunku bankowego”) i relacji istniejących pomiędzy nimi. W dalszej kolejności odniesiono się do egzekucji wierzytelności z rachunku bankowego. Jak wynika z tego fragmentu, „[w] przypadku zajęcia rachunku bankowego (wierzytelności) przez komornika w ramach postępowania egzekucyjnego następuje wyłączenie możliwości dysponowania przez posiadacza rachunku bankowego środkami zgromadzonymi na tym rachunku bankowym (na podstawie art. 889 i nast. k.p.c.). To ograniczenie dotyczy głównie umów rachunku bankowego o charakterze oszczędnościowym” (s. 27). Następnie został wskazany wykaz ograniczeń umownych, które mogą być skutkiem zastosowanej klauzuli ograniczającej wynikającej z innej umowy, czyli takiej, której celem jest zabezpieczenie wierzytelności. Kolejno scharakteryzowano ustawę o komornikach sądowych i egzekucji w odniesieniu do rachunku bankowego. W rozdziale pierwszym poddano również skrupulatnej analizie wszczęcie egzekucji komorniczej z rachunku bankowego. Chodzi tu przede wszystkim o ukazanie następujących po sobie czynności komorniczych związanych z zajęciem komorniczym rachunku bankowego. Sporo miejsca poświęcono także problematyce wyłączenia spod egzekucji. Opierając się na postanowieniach k.p.c., wskazano i kolejno omówiono poszczególne wyłączenia, poczynawszy od zajęcia środków zgromadzonych na rachunku bankowym. Badania wzbogacono analizą ustawy Prawo bankowe, gdyż przewiduje ona również inne wyłączenia od rachunku bankowego. Warto podkreślić, że Autorki zwracają uwagę na sytuację, w której „[r]ównież na mocy decyzji organu egzekucyjnego wybrane wpływy lub kwoty znajdujące się na rachunku bankowym mogą zostać wyłączone spod egzekucji (na wniosek dłużnika)” (s. 39–40). Prezentowany rozdział zamyka konkluzja, wedle której: „[e]gzekucja z rachunku bankowego ma uproszczoną strukturę i prowadzi do szybkiego zaspokojenia wierzyciela. Podstawę wypłaty bieżących należności stanowią

dokumenty należące do dłużnika (pracodawcy), m.in. listy płac, umowy o pracę, regulaminy wynagrodzenia” (s. 44).

Rozdział drugi to *Rodzaje rachunków bankowych*. Ze względu na istniejącą inferencję u.p.b. oraz k.p.c. już na samym jego początku Autorki w ramach uwag ogólnych przedstawiają zagadnienie prowadzenia rachunków bankowych. Stwierdzają bowiem, że „[b]ank jest uprawniony do prowadzenia działalności depozytowej, którą rozumieć należy szeroko jako przyjmowanie środków pieniężnych pod tytułem zwrotnym. Obejmuje ona prowadzenie rachunków bankowych. Rachunki bankowe służą do gromadzenia środków pieniężnych (finansowych) posiadacza rachunku. Prowadzenie rachunków bankowych to podstawowa działalność banków. Ich specyfikacja ma także determinujące znaczenie przy inwestowaniu, oszczędzaniu oraz zarządzaniu aktywami osobistymi, a także finansowymi osoby prawnej. Istota i znaczenie rachunków bankowych ewoluowały wraz z rozwojem technologii i zmian w otoczeniu społeczno-gospodarczym, zarówno na poziomie krajowym, jak i w ujęciu ponadnarodowym” (s. 45). Przedstawiono tutaj ponadto cechy charakterystyczne rachunków bankowych z uwzględnieniem obowiązującego ustawodawstwa, literatury przedmiotu oraz orzecznictwa. Podjęto także badania nad określeniem charakteru prawnego umowy rachunku bankowego, a także szeregu działań banku z tym związanych. Czytelnika niewątpliwie zainteresuje ciekawa koncepcja analiz prowadzonych w zakresie poszczególnych rodzajów rachunków bankowych. W kolejnych punktach tego rozdziału zaprezentowano typologię i różne rodzaje rachunków bankowych oraz scharakteryzowano następujące typy rachunków bankowych: (1) rachunki rozliczeniowe, (2) rachunki lokat terminowych, (3) rachunki o charakterze oszczędnościowym oraz rachunki rodzinne, (4) rachunki powiernicze, (5) rachunki płatnicze, (6) rachunek wspólny. Zestawienie tabelaryczne przedstawione w tej części rozdziału niewątpliwie porządkuje zebrane dane i informacje.

Rozdział trzeci to *Ograniczenie w egzekucji z rachunku bankowego wynikające z ustawy – Prawo bankowe*. Na początku rozważań, które można określić swoistym wprowadzeniem do tego rozdziału, Autorki podnoszą, że „[p]rzyjęte w art. 54 u.p.b. rozwiązanie dotyczy rachunków bankowych o charakterze oszczędnościowym [...], tj. rachunku oszczędnościowego, rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej oraz rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego. Ustawodawca zdecydował połączyć tzw. przywilej egzekucyjny jedynie z tymi rodzajami rachunków bankowych. Analiza historyczna tego rozwiązania pozwala stwierdzić, że przed wyżej wspomnianą nowelizacją z 2015 r. obowiązujący, choć na innych zasadach, przywilej egzekucyjny również dotyczył tych właśnie rachunków bankowych. Należy także uznać, że jest to przywilej, który przysługuje posiadaczowi (czy posiadaczom) rachunku. Ważna w tym aspekcie jest zatem prawidłowa kwalifikacja danej umowy rachunku bankowego jako jednego z wymienionych rodzajów rachunków bankowych o charakterze oszczędnościowym. Podkreślić należy, że rozwiązanie uregulowane w art. 54 u.p.b. stanowi uzupełnienie wyłączeń uregulowanych w k.p.c.” (s. 91). Autorki zwracają uwagę na to, że zagadnienie zwolnienia spod egzekucji środków pieniężnych następuje niezależnie od liczby zawartych umów, ponieważ obowiązuje jedna kwota i nie ma znaczenia, ile umów rachunku bankowego (o charakterze oszczędnościowym) w określonym banku (bądź w innych bankach) posiadacz zawarł. Czytelnika zainteresują także wywoły dotyczące kwoty wolnej od potrąceń, czyli od zajęcia

egzekucyjnego (potrącenia z rachunku bankowego w każdym miesiącu kalendarzowym są wolne od zajęcia do wysokości 75% minimalnego wynagrodzenia za pracę). Przedmiotowe zagadnienie obrazuje tabela dotycząca minimalnego wynagrodzenia w relacji do egzekucji z rachunku. Problematyka zajęcia komorniczego z rachunku została przedstawiona zarówno poprzez analizy poszczególnych czynności komornika, jak i w ujęciu tabelarycznym. Uwagę skupiono również na analizie i wykładni art. 54 u.p.b. Autorki dochodzą do wniosku, że zwolnienie spod egzekucji odnosi się do wysokości kwoty środków ulokowanych na rachunku wspólnym, niezależnie od współposiadaczy, co oznacza, że w przypadku egzekucji z rachunku wspólnego zajęcie egzekucyjne skuteczne jest wobec całego rachunku bankowego. Prezentowany rozdział obejmuje także zagadnienie dotyczące świadczeń, które nie podlegają egzekucji, z rozważeniem ciekawego przypadku rachunku o charakterze oszczędnościowym. W rozdziale trzecim poruszono ponadto kwestię ograniczeń w egzekucji z rachunku VAT oraz w związku z blokadą rachunku podmiotu kwalifikowanego. Zwraca się uwagę, że „[u]stawodawca w art. 62d u.p.b. przewidział ograniczenia w egzekucji z rachunku VAT. Środki pieniężne zgromadzone w tym rachunku w wysokości odpowiadającej kwocie podatku od towarów i usług wskazanej w komunikacji przelewu są wolne od zajęcia na podstawie sądowego lub administracyjnego tytułu wykonawczego dotyczącego egzekucji” (s. 99). W książce wskazano również pozostałe zabezpieczenia należności wynikające z innych tytułów. W odniesieniu do blokady środków pieniężnych znajdujących się na rachunku bankowym podmiotu kwalifikowanego Czytelnik ma wgląd do katalogu tego typu podmiotów, rodzajów rachunków bankowych podmiotu kwalifikowanego, jak również analizy skutków wypływających z blokady środków na rachunku bankowym tego rodzaju podmiotu. W dalszej części omawianego rozdziału analizie poddano wyłączenia spod egzekucji z uwzględnieniem rachunku rodzinnego i rachunków powierniczych, którą podsumowuje tabelaryczne zestawienie przykładowych świadczeń niepodlegających egzekucji. W ostatnim podpunkcie zamykającym rozdział wyjaśniono zasady egzekucji komorniczej z rachunku wspólnego, a tego typu sytuacje są w praktyce często spotykane. Jak podnoszą Autorki, „[z]ajęcie wierzytelności z rachunku wspólnego uregulowane w art. 891¹ k.p.c. odnosi się do sytuacji, gdy rachunek bankowy jest prowadzony jako rachunek wspólny, a dłużnikiem jest tylko jeden ze współposiadaczy” (s. 110). W tym fragmencie opisano czynności komornicze związane z tym rodzajem rachunku bankowego. Adresat książki zapozna się także z zagadnieniem zajęcia i egzekucji określonych środków zgromadzonych na rachunku wspólnym oraz z sytuacją, gdy egzekucja ze wspólnego rachunku bankowego dotyczy współposiadaczy, którzy są małżonkami, k.p.c. bowiem w szczególnie sposób te kwestie reguluje. Niezwykle ważne są uwagi kończące ten podrozdział: „[z]ajęcie wierzytelności z rachunku wspólnego powoduje zablokowanie rachunku do wysokości należności będącej przedmiotem egzekucji, powiększonej o koszty postępowania egzekucyjnego. Zauważyć należy, że jeśli zajęcie rachunku wspólnego narusza prawa innego niż dłużnik posiadacza rachunku, to może on wystąpić z powództwem o zwolnienie jego udziału w rachunku od egzekucji” (s. 114).

Zakończenie książki zostało podzielone na uwagi ogólne i wnioski końcowe. W ramach uwag ogólnych Autorki stwierdzają: „[p]odkreślić należy, że obowiązująca regulacja prawna odnosząca się do egzekucji z rachunków bankowych, zawarta

przede wszystkim w k.p.c., ma zastosowanie do egzekucji z rachunków bankowych, w tym wspólnych (dłużnika i małżonka oraz dłużnika i osoby trzeciej), oraz tych rachunków, na które wystawiono dowód imienny, o ile egzekucja z tego rachunku nie może być przeprowadzona w trybie art. 901 k.p.c. Odnosić także należy, że na podstawie art. 893⁴ k.p.c. przepisy o egzekucji z rachunku bankowego stosuje się odpowiednio do egzekucji z rachunków SKOK oraz wkładów umieszczanych na rachunku osobistym członka pracowniczej kasy zapomogowo-pożyczkowej związku zawodowego” (s. 115). Co więcej, uwagi ogólne odniesiono do trzech obszarów zagadnień będących przedmiotem trudnych rozważań i zwieńczeniem wywodów zawartych w monografii. Z kolei wnioski końcowe są zbiorem odniesień do dorobku doktryny, a także propozycji i kierunków zmian w kontekście analizowanych zagadnień. Wśród wielu wartych uwagi wniosków wypada przytoczyć kilka z nich. Zdaniem Auterek książki „[p]o pierwsze podkreślić należy, że rachunki bankowe stanowią główny element bez którego wykonywanie działalności depozytowej nie jest możliwe. To podstawowa usługa świadczona przez banki, powiązana z możliwością korzystania przewidzianych w u.p.b. form rozliczeń bezgotówkowych. [...] Środki pieniężne do bieżącej działalności i zaspokajania potrzeb gospodarstw domowych są przechowywane w bankach, tj. są gromadzone na rachunkach bankowych. Choć w Polsce nie ma prawnego przymusu posiadania rachunku bankowego, to jednak niektóre przepisy wprost wymagają jego używania. Katalog rodzajów rachunków bankowych jest katalogiem ustawowo otwartym. Jego granicę stanowi swoboda umów w zakresie zawierania umów. Od umowy rachunku bankowego wymaga się, żeby spełniała minimum dwa warunki. Musi nastąpić powierzenie bankowi środków pieniężnych przez posiadacza rachunku oraz z faktem zawarcia umowy musi powstać wierzytelność posiadacza rachunku wobec banku o zwrot środków powierzonych” (s. 117–118). W tym kontekście w opracowaniu zwrócono uwagę, że egzekucja z wierzytelności z rachunku bankowego należy do jednej z najprostszych i najskuteczniejszych w realizacji form egzekucji sądowej. Podniesiono ponadto, że w egzekucję z rachunku bankowego wpisują się dwa stadia: zajęcie wierzytelności oraz realizacja zajętej wierzytelności. Natomiast aktualnie obowiązujące regulacje zawarte w k.p.c. oraz u.p.b. tworzą kompleksowy zestaw przepisów prawnych, które umożliwiają realizację i prowadzenie skutecznej egzekucji z rachunku bankowego. Warto także podkreślić, że we wnioskach końcowych położono akcent na kwestię wzajemnego uzupełniania się przepisów prawa materialnego i procesowego. Przyjęto bowiem, że „[o]dnosząc się do procesu wszczęcia egzekucji z rachunku bankowego przez komornika, stwierdzić należy, że przepisy k.p.c. określają zasady postępowania komornika, a przepisy u.p.b. doprecyzowują obowiązki banków w tym zakresie” (s. 119). Jedyne wątpliwości dotyczą natomiast kwestii określenia terminu wynikającego z k.p.c. w kontekście obowiązku banków, co należy powiązać z wyróżnieniem obowiązku poinformowania komornika o przeszkodzie w zajęciu wierzytelności i obowiązku zajęcia wierzytelności. Na tym tle pojawił się także postulat *de lege ferenda* w zakresie doprecyzowania tego procesu w powiązaniu z praktyką funkcjonowania systemu Ognivo. Tym samym „[c]hodzi tu o ustalenie w sposób jednoznaczny, kiedy dochodzi do zajęcia rachunku bankowego w trybie egzekucji wierzytelności z rachunku bankowego uregulowanej w k.p.c.” (s. 119). Co więcej, poprzez dokonanie analizy systemu informatycznego Ognivo,

z którego to komornik korzysta przy zajęciu wierzytelności, uwagę zwrócono na konieczność jego poprawy, co uzasadnia możliwość dojścia w praktyce do sytuacji przekazania środków zgromadzonych na rachunku bankowym, do którego dłużnik posiada jedynie pełnomocnictwo.

Uwagę zwracają dodatkowe elementy książki, które niewątpliwie są pomocne w odszukiwaniu treści interesujących Czytelnika, a także porządkują całość zebranego materiału badawczego. W tym kontekście Czytelnik ma do dyspozycji wykaz skrótów obejmujący skróty nazw zarówno aktów prawnych, jak i instytucji czy użytych w tekście pojęć (jak spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa czy podatek od towarów i usług), a także – w formie przejrzystych tabel jako załącznik – wybrane orzecznictwo dotyczące problematyki: (1) rachunku bankowego, (2) rachunku rozliczeniowego, (3) rachunków oszczędnościowych, (4) rachunku rodzinnego, (5) rachunku powierniczego, (6) rachunków wspólnych.

Na końcu książki zawarto w uporządkowanej formule wykaz źródeł, podzielony na sześć części: (a) akty prawne (w tym Konstytucja RP, krajowe ustawy i rozporządzenia), (b) literatura przedmiotowa (z uwzględnieniem doktryny prawa i postępowania cywilnego oraz szeroko pojętego prawa bankowego), (c) orzecznictwo (Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego, Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, a także orzecznictwo polskich sądów powszechnych), (d) inne dokumenty (w tym projekt ustawy, wyjaśnienie, stanowisko, pisma), (e) źródła internetowe (z uwzględnieniem m.in. raportów czy ogólnych warunków prowadzenia rachunków bankowych), (f) tabele (zawierające istotne dane w zakresie egzekucji i zajęcia z rachunku bankowego). Niewątpliwie taki sposób uporządkowania źródeł jest niezwykle pomocny dla Czytelnika i zdecydowanie ułatwia odszukanie interesującej go materii.

Monografia *Egzekucja sądowa z rachunku bankowego ze szczególnym uwzględnieniem prawa bankowego* jest z pewnością wartościową publikacją naukową. Z informacji o książce można wyczytać, że jest ona adresowana do podmiotów zajmujących się egzekucją sądową, tj. głównie komorników. Wydaje się jednak, że jej odbiorcami mogą być również podmioty z sektora bankowego, a nawet każda osoba zainteresowana egzekucją sądową z rachunku bankowego, ze szczególnym uwzględnieniem prawa bankowego.

Paulina Jachimowicz-Jankowska*

<https://doi.org/10.14746/spp.2025.4.52.8>

* University of Szczecin, Poland | Uniwersytet Szczeciński, Polska, <https://orcid.org/0000-0002-6061-1220>, e-mail: paulina.jachimowicz-jankowska@usz.edu.pl.